

translation, done by the students-philologists, and to develop their communicative skills.

The developed pedagogical system determines methods, ways and forms of teaching work that promote professional communicative competence formation, the educational increase at the universities on faculties of foreign languages. It is done in the help of disclosure and development of the professional and creative students' primary abilities, the activation of their creative potential that in general would help for students to adopt and act in their future professional work. Now the mentioned course is successfully used at the higher education establishments such as Kyiv National University of Culture and Arts and Vynnytsia Pedagogical University at the foreign languages department for future philologists. In the future we are planning to adopt this course of creative translation for students of philological specializations that allows, in our opinion, to improve the level of informational understanding in foreign languages and promote the understanding of cultural and mental features of the foreign representatives.

REFERENCES

1. Carolyn P. Sobel (2001). *The Cognitive Sciences: An Interdisciplinary Approach*. University of California. SAGE publications.
2. Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching and assessment (2001). Trim J. L.M. (Ed.). Cambridge University Press.
3. Cronin Michael (2003). *Translation and Globalisation*. London: Routledge.
4. Ganicheva T. V. (2008) *Metodyka navchannia maibutnikh filolohiv usnoho anhlovnoho dvostoronnoho perekladu u haluzi prav liudyny*. [Methodology of teaching of future philologists of bilateral English-language interpretation in the field of human rights]. Kharkov
5. Healey S. P. (2010). *The Rise of Creative Writing and the New Value of Creativity* Dissertation.

Abstracts International, Section A: The Humanities Social Science. University of Minnesota.

6. Krylova-Grek, Yu. M. (2007). *Psykholinhvistychni osoblyvosti perekladu semantichnykh odynyts*. [The psycholinguistic peculiarities of translation of semantic units]. Kyiv.

7. Marc Orlando (2016). *Training 21st century translators and interpreters: At the crossroads of practice, research and pedagogy*. Frank & Timme GmbH.

8. Mayers Tim (2005). (Re) Writing Craft: Composition, Creative Writing, and the Future of English Studies. Pittsburgh. University of Pittsburgh Press.

9. Micaela Muñoz-Calvo, Carmen Buesa-Gómez (2010). *Translation and Cultural Identity: Selected Essays on Translation and Cross-Cultural Communication*. Cambridge Scholars Publishing; New edition edition.

10. Nikolaieva, S. Yu. (1996). *Praktykum z metodyky testuvannia inshomovnoi leksychnoi kompetentsii (na materiali anhliiskoi movy)*. [Practice on the methodology of testing foreign language lexical competence (on the material of the English language)]. Kyiv.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

РИБІНСЬКА Юлія Анатоліївна – доктор педагогічних наук, завідувач кафедри іноземної філології Київського національного університету культури та мистецтв.

Наукові інтереси: креативний переклад, формування професійної комунікативної компетентності майбутніх філологів, особливості перекладу ток-шоу, аудіовізуальний переклад.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RYBINSKA Yuliia Anatoliivna – Doctor of Pedagogy, Associated Professor, Head of the Department of Foreign Languages, Kyiv National University of Culture and Arts.

Circle of scientific interests: creative translation, formation of professional communicative competence of future philologists, features of translation of talk shows, audiovisual translation.

Дата надходження рукопису 10. 01. 2018 р.

Рецензент – д.п.н. професор Т. Б. Стратан-Артишкова.

УДК 678. 45

СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна Борисівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва та хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка e-mail: starat05@gmail.com

ВЗАЄМОДІЯ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Метою сучасної вищої освіти є людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонізація її

відносин з собою, та іншими людьми, зі світом, здатність входити й оволодівати цінностями сьогоденного життя, розвиток світогляду, свідомості й адекватного

світосприйняття, здатності до самореалізації, самовираження і самотворення, потреби в духовному-творчому самовдосконаленні [2; 3].

Цілісність світу має опанувати цілісна особистість, котра створює ядро світогляду й «інтегральним центром» якої є духовно-творча константа, що постійно збагачується, опромінюється різноманітними впливами [4; 5; 6; 7]. Саме різні види мистецтва дають змогу особистості засвоїти унікальні смисли людства і створювати свої власні, тобто духовність і творчість, як два взаємозумовлених і взаємопов'язаних феномени, характеризують особистість цілісно і об'ємно, як духовно-творчу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасно й актуально звучать класичні тези відомих філософів-педагогів щодо мистецтва навчання і виховання, розвитку духовних якостей особистості. Називаючи учителя «служителем природи», Г. Сковорода у своїх філософських роздумах найважливішим вбачав зберігати душу людини цілою, здоровою, незіпсованою; вчитель має здійснювати «емоційне пробудження розуму», створювати таку атмосферу, коли діти мислячи, переживають, і, переживаючи, мислять (В. Сухомлинський); докладати своє мистецтво доти, поки не доведе струни дитячої душі до гармонії (Я. Коменський).

Мистецька освіта гармонізує взаємозв'язки людини з навколишнім середовищем, стимулює художнє самопізнання, сприяє творчій самореалізації особистості, формує ставлення особистості до себе, свого внутрішнього світу. виступає одним із могутніх засобів розвитку і формування цілісної особистості, творчої індивідуальності, інтелектуального й емоційного багатства, духовності майбутнього вчителя.

Поняття «духовність» тлумачиться як специфічна людська риса, що виявляється у багатстві духовного світу особистості, її ерудиції, розвинутих інтелектуальних й емоційних запитах, моральності, особистісних якостях, які й становлять людські цінності. Ці якості – правда, краса, добро, унікальність, трансцендентальність дихотомій, життєва енергія, ексклюзивні характеристики особистості, досконалість і необхідність, взаємність, справедливість, порядність, скромність, сердечність, відчуття гумору, незалежність, відчуття змісту життя, здатність сприймати свою працю як вияв власних талантів кожна людина ставить високо для самовизначення самої себе; вони характеризують певну реальність на рівні емоцій і почуттів, зумовлюють потреби особистості.

Духовність як категорія людського буття,

є здатністю особистості до самотворення та творення культури, визначає Духовність є вищим рівнем розвитку особистості, на якому основними мотиваційно-смысловими регуляторами її життєдіяльності є вищі людські цінності. Це рівень найбільш зрілої і відповідальної (перед собою та іншими) особистості, здатної не тільки пізнавати та відображати довколишній світ, а й творити його (Р. Охрімчук).

Близьким до поняття «духовність» є поняття «духовні цінності», що трактуються як «витвори людського духу, зафіксовані в здобутках науки, мистецтва, моралі, культури, як властивості душі, коли морально-інтелектуальні інтереси превалюють над матеріальними, побутовими й виявляються в прагненні людини сіяти розумне, добре, вічне, творити прекрасне.

Слушним є вислів І. Беха про те, що «у процесі становлення особистість піднімається до рівня духовності, який набуває ознак одухотвореності», «...забезпечуючи собі певну життєву нішу, яка належатиме тільки їй» [1, с. 11]. Внутрішнім чинником, який підтримує послідовність одухотвореного життя особистості, вчений визначає морально-духовну систему, що «збагачується і забезпечує неперервний самореалізаційний потенціал особистості», яка «завжди обстоє свою конструктивну точку зору з усіма її ціннісними пріоритетами» [1, с. 11].

Розвиток духовності завжди передбачає вміння піднятися над обставинами, здобувати і формувати власний погляд на світ і в такий спосіб ставати суб'єктом само-творення. Набуття себе у цьому процесі є прилученням до універсального, до цінностей, які мають надособове значення. Потреби і цінності спрямовують розвиток духовності і є, зазвичай, формами її ідентифікації.

За визначенням О. Олексюк і М. Ткач, духовність – це «сутнісна якість людини, що втілює активне прагнення знайти найвищий сенс свого існування, співвіднести своє життя з абсолютними цінностями і тим самим долучитися до духовного універсуму загальнолюдської культури» [5, с. 12].

Під духовністю Л. Масол розуміє «особливий вимір людського буття, який виявляється у процесі реального самовизнання і самовизначення в навколишньому світі, який передбачає формування цілісного Універсуму внутрішнього життя». Привнесення сенсу до будь-якого моменту життєдіяльності на основі ціннісного естетичного світовідношення робить людину Людиною [4].

Визначаючи суть духовності як динамічного й широкого поняття, Г. Падалка виокремлює такі характерні якості, як любов і ненависть, вірність і зрада, шляхетність і

підступність, толерантність і мстивість, воля і рабське приниження, котрі характеризують наявність чи відсутність духовної культури. «Духовність» учена розуміє як систему життєвих сенсів людини, пов'язану із її внутрішнім психічним життям і спрямовану на реалізацію гуманістичних цінностей у діяльності. Духовна культура викладача мистецьких дисциплін, зазначає Г. Падалка, – це особистісно-професійне утворення, сутністю якого виступає здатність до усвідомлення й творення мистецтва з позицій гуманізму, а також поширення цього підходу в учнівському середовищі [6]. Підкреслюючи, у такий спосіб, значущість *авторства* як сутнісно-змістового компонента професійної підготовки майбутніх учителів мистецтва, цінностей людства як універсальних у розвитку духовних якостей особистості.

Перспективи гуманізації освіти, на думку О. Рудницької, пов'язані з мистецтвом, що стає дедалі вагомішим чинником у галузі педагогічних знань як своєрідний регулятивний інструмент впливу на становлення особистості, засобами якого здійснюється розвиток духовної культури особистості, реалізується діалогічний підхід в педагогічному процесі, орієнтація на творчу спрямованість майбутнього вчителя [7].

Виклад основного матеріалу дослідження. Різновиди мистецтва як сфера духовної культури інтегрують унікальні смисли людства і дають змогу створювати свої власні, глибоко захоплюють різні аспекти психіки людини – не тільки уяву і почуття, а й думку та волю, реалізують цілісне об'ємне освоєння людиною світу, забезпечують формування людини в бік її універсальності, мають величезне значення у розвитку свідомості та самосвідомості, у вихованні морального почуття і формуванні світогляду [6; 7]. Визначаючи духовно-світоглядну орієнтацію як основну у мистецькій освіті, відомі педагоги, психологи, філософи наголошують, що зміст художніх творів й багатогранність художніх образів спрямовується на: «підтримку духовної творчості особистості», «виникнення духовної рефлексії» (І. Бех); створення неповторного «тону» художнього сприймання, інтерпретації, творчості, внаслідок чого відбувається «привласнення» особистістю художніх цінностей (Л. Виготський); набуття аристократичності, що притаманне будь-якій культурі (М. Бердяєв), художності, що оформлене у змісті мистецького твору, є моментами світу, його цінностями і цінностями життя, сукупністю прийомів формування і завершення людини та її світу (М. Бахтін).

Мистецтво – як олюднення людини, як

«діалектика душі» (Л. Толстой), як «світ людини» і справжній гуманізм, в якому кожний може знайти всі свої родові визначення, найвищі духовні цінності і взірці поведінки, основним завданням ставить виховання «духовної чуттєвості», дає уроки людяності і милосердя, здійснює «прорив» людини до людини, й насамперед, прорив у закриту сферу інтимного, прихованого, особистого, й, «омивши» душу, нейтралізує все те, що створює суб'єктивну напруженість, заважає спілкуванню, взаєморозумінню, співтворчості.

Відомі митці різних художніх епох, у творах яких закладені ідеї високого гуманізму, людяності, духовні цінності, виконували гуманістичну функцію, творили свої шедеври, розкриваючи через систему художніх образів свій внутрішній світ. Сила художнього твору, в якому «пульсує схвильоване серце автора» (Л. Сморж), – в здатності проникати в найпотаємніші куточки людської душі, породжувати «свободу духу», «високоорганізовану духовність», визначати «міру небайдужості» до світу універсальних цінностей і смислів (А. Канарський), робити культурний досвід людства частиною внутрішнього досвіду сучасної людини» (В. Даренський), сприяти її гармонійному розвитку, що ґрунтується на усвідомленні цінностей і смислів життя індивіда, передбачає його сходження до суб'єктивності та діалогічної особистості, до злагоди з власною совістю (М. Каган).

Мистецькі твори як репрезентант цінностей, чинники розвитку духовності в людині, універсальна форма художньої діяльності, творчість за законами краси, створюються не лише для відображення у художньому образі внутрішнього світу митця, але значно більшою мірою для того, щоб за допомогою цього образу піднести певну форму життя до рівня загальної цінності, цінності духовного гатунку. Художній твір, поєднуючи унікально-особистісний досвід митця з досвідом людства, підносить індивідуальний досвід до того ступеня узагальнення, коли він постає вираженням соціального досвіду.

Важливість і значимість різновидів мистецтва в духовному розвитку особистості завжди хвилювала представників науки і культури. Ще у давнину Аристотель наголошував на необхідності впливати на молоде покоління мистецтвами трьох родів: за допомогою фарб і образів, голосу і слова, гармонії і ритму. Ця думка не втрачала своєї значимості протягом усього розвитку людства і набула особливої актуальності у наш час.

У підготовці вчителів мистецтва проблема взаємодії мистецтв займає особливе місце, оскільки спрямовується на вирішення

важливих питань формування художнього світогляду майбутнього фахівця. Головна мета полягає не лише в тому, аби поглибити художній тезаурус студентів (що є, також, важливим і необхідним), а й в тому, щоб використати різновиди мистецтв у їх органічному взаємозв'язку для розвитку специфічних ознак емпатії, глибокого розуміння і переживання емоційно-образного змісту твору, активізації безпосереднього емоційного відгуку, розширення меж образних уявлень, що є можливим лише в контексті розмаїття засобів художнього пізнання.

Навчитись і навчати такого роду концентрації знань і вмінь завдання не легке і потребує як від педагога, так і від студента великого напруження і зусиль, оскільки передбачає не тільки глибокі знання в галузі будови мистецьких творів, зокрема їхньої форм, розвитку, внутрішніх зв'язків, трактування художніх образів у різних стилях і жанрах, численних відомостей з фахових дисциплін, а й розуміння специфічної мови інших видів мистецтва, умінь доповнити і збагатити певний художній образ. Залучення різновидів художньої творчості у їхньому взаємозв'язку в процес художнього спілкування, їхнє вміле використання викладачами мистецьких дисциплін, сприяє вдосконаленню процесу художньої емпатії, розвитку глибокої емоційної чуттєвості і проникливості, озброєнню студентів знаннями, вміннями, формуванню художньої світоглядності і сприйняття майбутніх фахівців.

Використання взаємодії мистецтв у процесі вивчення фахових дисциплін допомагає студентові увійти у конкретну історичну епоху, відчути її духовний клімат. Важливим уявляється не тільки викладення біографічних відомостей про того чи іншого автора, розповідь про історичні події та умови, у яких створювався твір, а й відтворення «художньої картини світу», того спільного духу, який поєднує сумісні мистецтва, виявлення спільних ліній розвитку художнього мислення та його детермінант, що можливе на основі принципів комплексності і міждисциплінарності, інтеграції всіх видів художньої творчості, створення культурно-мистецтвознавчого контексту, в умовах якого складається образний світ того чи іншого художнього твору, відтворення системи художніх цінностей, подання цілісного уявлення про художню культуру певної історичної епохи, що ґрунтується на виявленні її духовно-змістового смислу.

Повноцінне розуміння художнього образу відбувається тоді, коли суб'єкт художньої взаємодії прагне розкрити не тільки загальні риси змісту й форми, а й своєрідне,

неповторно індивідуальне авторське втілення, проникнути в глибинні пласти твору й вступити у діалог з автором і з самим собою, висловити власне судження і надати аргументовану оцінку художнім явищам. Складний процес осягнення художньо-змістової форми передбачає мобілізацію різноманітних знань і вмінь, які в кінцевому підсумку уможливають проіннятися почуттями й переживаннями, поданими у творі, відчути їх як свої власні, що є «надпредметним» результатом процесу художнього пізнання, котрий не вимірюється кількістю знань та вмінь їх використовувати, а й передбачає оригінальні вияви особистісних мистецьких вражень, емоційне забарвлення отриманої об'єктивної інформації про мистецький твір індивідуально-неповторними, суб'єктивними асоціативними уявленнями. Тому різні сторони процесу художнього пізнання повинні не відокремлюватися, а тісно пов'язуватись і розглядатись не як абстрактні «позаісторичні схеми», а осмислюватися як змістовні сторони самої форми. Така концентрація знань і вмінь потребує як від педагога, так і від студента глибоких культурологічних, історичних, мистецтвознавчих знань, здатності інтерпретувати художні образи у різних стилях і жанрах, розуміти специфічну мову інших видів мистецтва, доповнити й збагатити певний художній образ і створити свій власний.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. Гуманістична природа різних видів мистецтва полягає в тому, що вони збагачують духовний світ людини, формують особистісні якості, викликають потребу і здатність творити, залучають у процесі художньо-діалогового спілкування у вищі форми сумісності й взаємодії: взаєморозуміння, співробітництво, спів причетність, співдію, співчуття, співпереживання.

Використання різновидів художньої творчості в їхньому взаємозв'язку до процесу художнього пізнання, їхнє вміле використання викладачами фахових дисциплін сприяє удосконаленню процесу професійного становлення майбутніх учителів мистецтва, розвитку інтелектуальної-емоційної культури, глибокої емоційної чуттєвості й проникливості, формуванню професійно значущих особистісних якостей (здатності до емпатії і рефлексії), озброєнню студентів знаннями, оволодінню художньо-інтерпретаційними компетенціями, методами та прийомами, що вдосконалюють і збагачують процес художньо-діалогового спілкування, спонукають до творчого самовираження у різних видах мистецької творчості, сприяють становленню авторської спроможності, розвитку художнього

світогляду майбутнього фахівця.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навчальний посібник / І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Зязюн І. Естетичні засади розвитку особистості / І. Зязюн // Мистецтво у розвитку особистості: Монографія. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 213 с.
4. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика / Л. М. Масол. – К.: Промінь, 2006. – 432 с.
5. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості / О. М. Олексюк, М. М. Ткач. – К.: Знання України, 2004. – 264 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика мистецьких дисциплін: навч. посіб. / Падалка Галина Микитівна. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
7. Рудницька О. П. Світоглядна функція мистецтв / О. П. Рудницька // Мистецтво та освіта. – 2001. – № 3. – С. 10–13.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (2012). *Osobystist' u prostori dukhovnoho rozvytku: navchal'nyy posibnyk*. [Personality in the space of spiritual development: a manual]. Kyiv.
2. Dychkivs'ka, I. M. (2004). *Innovatsiyni pedahohichni tekhnolohiyi: Navchal'nyy posibnyk*. [Innovative Pedagogical Technologies: Textbook]. Kyiv.

3. Zyazyun, I. (2006). *Estetychni zasady rozvytku osobystosti. Mystetstvo u rozvytku osobystosti: Monohrafiya*. [Aesthetic Principles of Personality Development]. Kyiv.
4. Masol, L. M. (2006). *Zahal'na mystets'ka osvita: teoriya i praktyka*. [General artistic education: theory and practice]. Kyiv.
5. Oleksyuk, O. M. (2004). *Pedahohika dukhovnoho potentsialu osobystosti*. [Pedagogy of the spiritual potential of the individual]. Kyiv.
6. Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva: teoriya i metodyka mystets'kykh dystsyplin: navch. Posib*. [Pedagogics of art: theory and methodology of artistic disciplines: Teach. manual]. Kyiv.
7. Rudnyts'ka, O. P. (2001). *Svitohlyadna funktsiya mystetstv*. [The world-view function of arts]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна

Борисівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: творчо-виконавська підготовка майбутніх учителів мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

STRATAN-ARTYSHKOVA Tatyana

Borisivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Chair of Musical Art and Choreography of Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: creative and performing training of future art teachers.

*Дата надходження рукопису 02. 03. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор О. А. Біда.*

УДК 37. 091. 3:78(075.8)

ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький
ORCID iD 0000-0003-2760-275 x
e-mail: cherkasov_2807@ukr.net

НАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інтеграція педагогічної освіти України до світового Європейського простору уможливує створення необхідних умов для збереження і функціонування, а також розвитку загальної музичної освіти. Цей процес спрямовується на формування музичної культури учнів молодших класів в процесі вокально-хорової роботи. За такої ситуації обґрунтування психофізіологічних особливостей та

особливостей вокально-хорової роботи з учнями молодших класів є актуальним і своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерел педагогічного та мистецького спрямування підтверджує, що вітчизняними та зарубіжними науковцями Е. Б. Абдулліним, Л. О. Безбородовою, В. М. Лабунцем, О. В. Лобовою, Л. М. Масол, О. М. Олексюк, В. Ф. Орловим, М. С. Осенневою, Г. М. Падалкою,